

AVSLUTNING

Basert på dagens tilgjengelige kildemateriale (jf. kap. 2) og kunnskapsstatus (jf. kap. 3) har vi formulert fire strategiske satsingsområder i dette faglige programmet: 1) teknologi, 2) bosetning og landskapsbruk, 3) ressursgrunnlag og økonomi og 4) ritualer og ritualisert praksis (jf. kap. 4.1) som KHM framover vil fokusere særskilt på, og hvor vi har tro på at både enkeltprosjekter og vår samlede innsats vil frambringe vesentlig ny kunnskap.

KHMs kunnskapsmodell framhever en tett og uløselig kobling mellom *forvaltning*, *forskning* og *formidling*. Kunnskapen som museet formidler, skal bygge på informasjon som genereres gjennom forvaltningsundersøkelser og fra de arkeologiske samlingene (KHM Strategi 2030, jf. figur 1.1.1). Både forskning og formidling er sterkt avhengig av kvaliteten til kildematerialet. Dette krever at utgravninger og dokumentasjonsarbeid blir gjennomført innenfor gode faglige og administrative rammer. Metoder og målsettinger for utgravningsprosjektene må justeres fortløpende ut fra kunnskapsbehovet. Museet har også en sentral oppgave i å tilrettelegge kildematerialet for forskning og formidling, for deretter å gjøre informasjonen tilgjengelig. Sist, men ikke minst må det skapes rom for videre forskning og formidling, både internt og eksternt.

Dette faglige programmet vektlegger at grunnlaget for en positiv kunnskapsspiral basert på steinalderundersøkelser er usedvanlig gode i Sørøst-Norge. Dette har blant annet sin bakgrunn i at landhevningen har vært større enn havstigningen siden siste istid på kyststrekningen fra Østfold til Aust-Agder, samtidig som kystområdene har vært bebodd i hele perioden. Deler av det fortidige kystlandskapet har også vært skånet for senere inngrep (Bailey 2011; Fischer 2011; Bjerck 2008a:66–67). Dette er en situasjon som er sjelden i verden for øvrig, og som gir særskilt gode muligheter for kartlegging av utviklingen av bosetningen og samfunnet. Følgelig forvalter KHM en kulturarv av stor internasjonal verdi (Glørstad 2016). I tillegg finnes det blant annet lokaliteter med svært gode bevaringsforhold for organisk materiale i Sørøst-Norge med muligheter til å studere ressursbruk i innlandet i mer enn 10 000 år (kap. 2 og 3).

De siste 20 årene har feltmetodikken og organiseringen av feltarbeidet ved KHM blitt videreutviklet, både i felt og i etterarbeidsfasen. Det har skjedd en profesjonalisering av arbeidet, samtidig som man har tatt i bruk ny teknologi og ny metodisk kunnskap. I tillegg har man brukt ferske forvaltnings- og forskningsresultater som et grunnlag ved utformingen av nye forvaltningsprosjekter. De store forvaltningsprosjektene har vært viktige drivkrefter i dette utviklingsarbeidet. Vi er imidlertid ikke i mål! Nye metoder vil uten tvil føre til at vi genererer nye typer data og får ny kunnskap – det ligger et stort potensial i videre metodeutvikling, i registrerings-, utgravnings- og etterarbeidsfasen (kap. 4.2) og i håndteringen av samlingene (Matsumoto og Uleberg, under arbeid).

De store forvaltningsprosjektene har også vært et springbrett for videre forskning basert på det arkeologiske materialet, og i flere sammenhenger har veien fra utgravd materiale til internasjonalt publiserte artikler eller avhandlinger vært kort. Rollen som de store prosjektene har spilt i utviklingen av steinalderarkeologien ved KHM etter år 2000, kan derfor ikke overvurderes. Det er følgelig av stor betydning at det sikres gode vilkår for disse prosjektene i årene som kommer, både gjennom en hensiktsmessig organisering basert på faglige hensyn, og ved at det fortsatt legges til rette for tett integrering i museets virksomhet. En slik integrering og vektlegging av forskningsaspektet knyttet til de store utgravningsprosjektene er i tråd med KHMs strategiske plan fram mot 2030. Planen framhever institusjonens profil som et *forskningsmuseum*, der det tilrettelegges for å generere forskning av høy kvalitet med forvaltningsundersøkelsene og samlingene som empiriske fundamenter, og med formidling og samfunnsdeltakelse som mål (Strategi 2030). Målet er nettopp å ivareta forskningsdimensjonen ved forvaltningsarkeologien og museets samlinger. Som en del av dette er det også viktig å sikre rekrutteringen til steinalderforskningen gjennom å legge til rette for økt samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og KHM i forbindelse med utgravninger, samlingsforvaltning og forskning.

Som forskningsmuseum har KHM også et stort potensial for å formidle kunnskap gjennom

Figur 5.1. Utstillingen «Kollaps» ble åpnet i 2017 og er en del av KHM's nye basisutstillinger. Utstillingen har dramatiske endringer i fortid og nåtid som tema og setter de store endringene i pionerfasen inn i en nåtidig diskusjon om klimaendringer. Foto: Kirsten Helgeland/KHM, CC BY-SA 4.0.

tradisjonelle utstillinger, i trykte medier og via digitale løsninger. Og ikke minst viktig er formidlingen som skjer i forbindelse med utgravningsprosjektene, hvor arkeologene møter et publikum som ikke selv oppsøker museet. Museets rolle som formidler av kunnskap er også knyttet til digitalisering og tilgjengeliggjøring av feltdokumentasjon, museumssamlinger og forskningsdata. Gjennom utgravningsvirksomheten genereres og behandles store mengder data, og norsk arkeologi er langt fremme og har et stort fortrinn gjennom tilgjengeliggjøring av data i åpne, georefererte databaser som Askeladden, HumGIS kartportal og Unimus.no. KHM har også etablerte rutiner for digital tilgjengeliggjøring av utgravningsrapporter ved prosjektavslutning gjennom UiO Vitenarkiv (duo.uio.no). Ved å åpne arkivene på denne måten skapes nye muligheter til formidling og forskning. Museet har de siste årene tatt lange steg framover i dette arbeidet med digitalisering og tilgjengeliggjøring av primærdata, blant annet gjennom ADED-prosjektet (aded.unimus.no). Det er imidlertid avgjørende at det kontinuerlig arbeides konstruktivt og reflektert på dette området, slik at informasjonen tilpasses nye

muligheter, ny teknologi og nye bruksområder – regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Ut fra omfanget av steinalderundersøkelser og kunnskapsproduksjon knyttet til utgravningsresultatene og steinaldersamlingene bør formidlingen av steinalderen ha en naturlig og bred plass i museets arbeid. I møtet med publikum vil arkeologer ikke bare ha mulighet for å nå ut med kunnskap. De vil også kunne utfordres til å ta stilling til temaer som ligger utenfor de opprinnelige rammene. Formidlingsprosessen kan slik sett virke skjerpende og gjøres mer aktuell og relevant for andre fagområder og dagsaktuelle temaer (se fig. 5.1). Arkeologisk forskning eksisterer nemlig ikke i et vakuum, men undersøker problemstillinger som er relevante i dagens samfunn. Sentralt i steinalderforskningen er det lange tidsperspektivet, et perspektiv på samfunnsutvikling som få andre fag kan tilby, og som kanskje utgjør et av arkeologiens viktigste bidrag til samfunnsdebatten. Kunnskapen om kontrastene, parallellene og ikke minst den store variasjonen i samfunn og levemåter i steinalderen danner en verdifull bakgrunn for refleksjon, og utgjør et viktig grunnlag for det moderne samfunnets selvforståelse.